

Көдээ ажыл-агый ямызындан

СИГЕН

Сентябрь 19-түн байдалы-биле республиканын ажал-агыйлары 13380 тонна си-генни белеткээр турган.

СЕНАЖ

Ажыл-агыйлар нитизи-биле 80943 тонна сенажы салыр турган, 42277 тонна салып белеткэн.

СИЛОС

Республиканын ажал-агый-лары 167625 тонна силосу салып белеткээр укурлар.

ТАРАА

Сентябрь 19-түн байдалы-биле, ажаар ужурдуг 137617

гектар тараа шөлдөрүнүн чүгө 6964 гектар шөлдөндө тараа кестинген, ооң ичинде 5188 гектар шөлдүн тараазы бастырылган.

ЛИЗИНГ-БИЛЕ

Республикада тараа кул-тураларыны дужуун ажаал аларына санаашкын эсуу-гаар 89 комбайн четпес тур-ган.

«Тыва агрохандарыла» АИ (Анжы Б. П.) лизинг-биле (3-4 чылда эге өртөөн үзүктел турган, аренаал саап алары) Красноярскийн ком-байн заводунун «Енисей-1201» 20 комбайн, «СН-5М» «Нива» деп марка-лыг 40 комбайнны сатып эккелген, ажал-агыйларга кө-дээ ажал-агый ямызын хуваалдазын эсууга үлөп, четчелер сатып турар.

«Нива» комбайннарның «Енисейлерден» ыгалыр чү-вези — оларын тараа бастырыныны шыны эки бир «Нива» комбайнын өр-төз 42 млн. рубль.

Чаа 70 комбайннарның келгени-биле дужут ажаалдазы-нын темизин угларды, тарааны харга бастырайы, дур-гем ажаал ап болур аргалар тургустунуп турар.

Болат-оол СААЯ белеткэн.

Училище болгаш ооң амыдыралы ЧАЛЫЫ САЛГАЛГА БАРААЛГАЛ

Чадаан хоорайда № 8 профтехучилище тургустунган бээр бо чылын тапты-ла чээрби чыл болуп турар.

— Саар-оол Сундукаевич, училище сургуулар-биле бо күзүн четчелеттин турар бе?

— Бо хүннерге училищенин сес салдырыла 199 өөреникчи харга туттуган. Олар он аңгы бодукте үстүнгөн, он ийи Ак-Тургу, Хөндөргей суурларда ажил-тыгылаан филиалдарда ба-за алган арбын өөреникчилер бар.

Каш чы бурунгаар бо чаа черге көшкөн соонда нийти чуртталга чери сургууларга туттунай барган.

«Нива» комбайннарның «Енисейлерден» ыгалыр чү-вези — оларын тараа бастырыныны шыны эки бир «Нива» комбайнын өр-төз 42 млн. рубль.

— Корум-чурум үрээр, өөредилгезин ара каар чоруктар кандыгы, оол Сундукаевич?

— Эргі өөредилге черин-ге нийти чуртталга бажыны турда, корум-чурум, кем-терек үлгелер чоруктар тур-гулаан. Ооң харазы-биле бо училище ичин хоорайга бер-гө өөредилге черлеринин би-рээзи турганын чажыт эвес.

Кыс уургаларын талазын-дан сөөлү үеде бөлүгөп ала-лаш арагалар чорук көс-өлгө апарган. Ажаа хамаары-лар боттук хемчелерин апа-база берип турар бис.

— Бүдүрүлгө практиказын, хостуг үелерин сургуулар-качар эрттирип турары?

— Мергежилдер аайы-биле буадурулге практиказын аңгы-аңгы черлер-биле тур-густунуп алгаш эрттирип тур-ар бис.

— Училище доосканнар мергежилдерин аайы-биле ажал тып ал турар бе?

— Иге деп дорт харылап шыдаас мен. Амгы бо берге-де ажал тып алары кой-у-дуктарын апарган шыкжалы.

Кыс уургаларын талазын-дан сөөлү үеде бөлүгөп ала-лаш арагалар чорук көс-өлгө апарган. Ажаа хамаары-лар боттук хемчелерин апа-база берип турар бис.

— Бүдүрүлгө практиказын, хостуг үелерин сургуулар-качар эрттирип турары?

— Мергежилдер аайы-биле буадурулге практиказын аңгы-аңгы черлер-биле тур-густунуп алгаш эрттирип тур-ар бис.

ДАШТЫКЫ ЛЕГИОН

Тоожудан үзүндү

(Тончүзү, Эгези № 140, 146, 147, 148, 151 «Шыла»).

Политика талазы-биле хо-ругдаттырганнарны, ыла-гыя коммунистерни, «када-галаар» Монкана деп ши-вээнин эжинин биске кайын дооран-ан ажалды бээр ийик; таңыыл шериг бис-терин көрөш, шивээни комендантызын баштай кел-тирип эккелди, оозу гене-рал Рохетин таңыыр хире-занде-ле паролду (чажыт сөстү) айтырды.

Училищеде спорту сек-циялар, уран чүүл бөлүмү аялал турар, ажаа сонуур-галды анык кижилер белен калгараас болур ийин.

— Моон мурунда чыл-дарда партия, чыгыра ор-ганына ажалдан чордум. Каш чыл бурунгаар бо учил-ищенин директорунга тому-латтым.

— Мергежилдер аайы-биле буадурулге практиказын аңгы-аңгы черлер-биле тур-густунуп алгаш эрттирип тур-ар бис.

сергей берген болду. Менче ол көрүп келгеш, мындаг ай-тырып салды:

— Кара-бажынның бай-саалга өрээленилге чүе үлүп чоруп бардыр, полковник Байсыалга үезинде алгы-кышкыдан, уу-човурун корга бердирип буз Силерин керилерин кай демир деп ба-жыт, кижин амызын шаркыл-кымын-дан белен куула кылдыр үлөсөп көрүнер ме-нээ билдигир болгай.

«Таракан» деп сөстү неме-теп аазырын генерал утту-пкан болгаш тараканын и-спаныннарны «кукарча» деп аазырын ажыглады. Испан дылды билдир-дээ болузма, «кукарча» деп чүл ол деп генералдан айтырдым.

— Испан дылды өөрөшп өтөдөр үеде аман келген-дир, дээрги генерал — деп, Рохес-ке немей чугааладым.

— Херекчок! Испан дыл-дын шөлдөгү бичил-дээ ажалы чок. А мээни айтырдымга ха-рылап көрүнер, полков-ник! Кара-бажынның бай-саалга өрээленилге чүе үлүп чоруп бардыр?

— Байсыалга үезинде хо-ругдаттырган кижилерин ал-гы-кышкыдан, уу-човурун көөн чок үлөсү ийин, дээр-ги генерал — деп, чылаар шам-биле эилеп харыла-дым.

— Силерин ачаар Гит-лерини СС шеринге алган эрттирип турган кижилер. Дайныч ол генерал хоруг-датырганнарны, туттуган-нарын алгы-кышкыдан, уу-човурун канчал коргар турган кижин боор, пол-ковник?

— Мээң ачим болгаш кыр-ган адам чөпөз чок тутту-ган кижилер-биле эвес, а хоолунда хуртун боо-чөпөк-көпчүлүк үлөсү ийин деме-сим, жип чораннар. А СС дээр-ге — Гитлерин эиле дай-нычын чылдарында кедерге бергө фронтларга ажалдан келген. Бинангаш СС-тин дайныч кезектери каян-ка да онмас алдар-биле шып-тыган чүе — деп хары-лааш — хоругдаттырган бол-гаш байсыал турган кижини өл-түрүп сөөкүн алдыр бөр?

— Мок! Очу өлүгү чериге боодып чар дугайында ду-жаал бердим — деп, генерал дүште-дээ чок-харылады.

Оон сөөлдө генерал Рохес бир шак дургуулаа чү-рүдү аман чугаалады, менээ билдирди, дүмбөй чүүлдер дугайында үр-ле болуп олу-рун, Навысалага чооккуу-да келгеннесте генерал элээн эилеп чугаалап эгеле-ди.

— Монканже бар чораян үезиге чүең дугайында бол-гаш байсыал турган кижини өл-түрүп сөөкүн алдыр бөр?

— Иге, дээрги генерал! Бин-чаарга генерал Делькадоун массалыг информация чеп-сектерин ууз кизгеннесте угландырып турарын конуг-шан деп санаар мен. Чизээ, Делькадоун делегейге эиле-не ак сеткилдиг, бунныг болган болдурун дужун харавас, Ау-риканын чогуун эрге-ажыра-га беринген баштангы.

— Монканже бар чораян үезиге чүең дугайында бол-гаш байсыал турган кижини өл-түрүп сөөкүн алдыр бөр?

— Иге, дээрги генерал! Бин-чаарга генерал Делькадоун массалыг информация чеп-сектерин ууз кизгеннесте угландырып турарын конуг-шан деп санаар мен. Чизээ, Делькадоун делегейге эиле-не ак сеткилдиг, бунныг болган болдурун дужун харавас, Ау-риканын чогуун эрге-ажыра-га беринген баштангы.

— Монканже бар чораян үезиге чүең дугайында бол-гаш байсыал турган кижини өл-түрүп сөөкүн алдыр бөр?

Алексей РОСТОВЦЕВ

АМЕРИКА ДУГАЙЫНДА СӨС

Депутаттын орук демдегелдеринден

(Эгези № 152 «Шыла»).

Июль 16-17 хүннери

Эртенне артежик туруп келгеш, нагыс кижини чурттар өрээлди сонугурап көрүп тур-ар мен. Стод кырында каш чү-зүн ижер суг, арага-дары болгаш улуг-биче кылдар халтарда кукуруза, тоорук дээр чикетик «шамдай чо-гултар» яш-чөм дээжини да-гелер каан тур. Ол-ла бугу халас, каннаарында бодун билдир сен. Антанал-чүнүр сават баарына, яныз-буру черге аймаа, эңмежок ар-жылар дээр, чок-ла чүе чок. Бистерини шөлөөннөр байдалына алып, келди болурун иштиги хевини кайы хамаатчок уштуп каалтар болу-за, чүп, баскаш, халтарга суккаш алып каан турар.

Чөре өр-ширегил апарга-ныч долгап, айтырып-лаа турбас — телевизор дамчы-тыр тускай кинока баскаш билдир аар сен. Эжикти ажи-лалтыртып салган, сеткүү-дөргө эргин баарында чыл каан болур. Дыл билбес кий-ки чуруктар сонугурап ажил көрүнгө, алдан ажил ар-нарыл. Ону та каян пом-пуч чептирип тура чүе, би-чүл азыры берге. Манжа не-мей чугаалап каар чүе бол-за, Америкада 3,5 муң сет-күүдөр, хүн бүрү 1700 сеткүү чүдү турар.

Телефон кыгырт дилги. Ту-дуп аларыма, комитеттин ап-парат уадуручузу Нина Геор-гина Полигорова болду. Эртенги чен соонда бичи оругларын «Диснейленд» дээр оон-тоглаа паргычыне чоруу-рувусту сагындырып кагды. Уаваанда машиналарга олдурдукка, Лос-Анджелесте кудумчулары-биле Оренга графствозунун Анахейм хоорайже халтымас.

Америкадан эң-не чоргаар-лаанр чүвези — оруктары. Шыпыла-ла, тутул орунда он-гүл-шчил билдиртпес, сан-дорт, делем. Бинаар сес, ут-куштур бааза сес, ак шык-нарыг каалама чагартып орукка кирип келгеш, сегин-лик бежи оожугай бээр. Ха-мык савыг-маганизинерин, ка-фе-рестораннар, оюн-көр-гүзү-черлерин оруктар чо-го-гуне азы бежини куулар ко-лонокларже чоокчуладым.

Уткүштүр келген маниа-наларын сонугурап көрөгө, бот-боттарына колдуунда дөмө-лөшпөс, аңгы-аңгы хевирлик. Ол чораш дашты хирлиг, эр-ги машиналарын дилээш-дээ тыппас сен. Бөгүндө АКШ-тын хамааттарынын эдилетинде 160 миллион машина-болуп бар, Херек апарза, үк турт-туп шык четкен бугу чоно-лоачылар апаар, ынчалзажок техниканы ажил-тежер дү-гайты мергежил-билин хи-религ. Мындаг байдал орук-тарда ачы-дуза чедирлеге-нин селик денелени бадтыкпай турар.

Лос-Анджелес — АКШ-тын саязырагил төлөрнин би-рээзи, Оожум океан эринде Сан-Франсиго хоорайнын кол «саданчызы». Чурттыгы чоуну алыр болза, Нью-Йорк

парка 100 миллион, амгы үе-де 300 миллион аалмалар кел-гелээ. Кашы харга оруду-дук дээрзин санап көрүнер дааш.

Билдир чүең көрүскө-дөр сен — дөвере бар. «Дангаар хүнүнү чүрүт», «Кызгаар чоогууну чүрүт», «Хуулаагын чүрүт» дээр чикетик сес тускайлап бичекке парктар-дан ол тургустунган.

Номчүккүну чалгараатла-зы-биле үш черге кады сел-дирген бодан бердим. Хе-меге олдурдукка, чер иштине-ге эжинирип кире бээр сен. Амазонканын иштетерге, шы-ккаар дүмбөй аргы-кышкыга, хевир көрбөзү амыраа-сээк шыктайнып, халында ча-мыктарм чалган олдурдулар. Шыккаар бичирип хөлөк, Оон ам бичи бар чадарыга чадар суг нажы бустап, чорвалыны алган тургулар. Прокандилер азыг-дичин ша-вартып алган сыналдыр ку-лур, кижилерин соора ап, ку-лурдуртары-биле хемени кы-мындырап идик-хезик көмөн болур. Хевиртер парлар кес-түл келгеш, ууун моюнуң жи-рафты херип, чазарай дээр Олазын харамангай, шураар чыгы дил бээрге, куйган алыш дээр. Саары-ларга хеме кулбурааш, эрт-пек халырага үскеш аңдырып каар назар. Эки чаянык кижилер көстүп көөр. «Бин-анганын бажы», — дээнги, сөмдөр сарыг үт дугуруң ызы-гып алган мурунунда бо ир-данып турар. Ону хунаашкан чылбак арынарлыг, хөлүгүр ак кижилерин дээрбек шы-каш чилип кызыл карактары, үе-човурун ынында-ла бер-гелеп чораян улустун ээлин-ге чедер. Улаштыр черлик индейлер кулак уюк кылдыр шыктырып, чачогуунун аны-нып, шуут шөлгаш туруп-турар. Кайчангыш-ла көрүптер дээринге, оалтар чанында кийи баштары кизээрчип чыып каан. Орта бир аңы-нып азар. Бинаар баш сугар чер тылпай чорунда, ала-ны-монгун ылаашкан ак, кара кийилер таварып келир. Сактары сен болун ыла кырында турган шыкпаш. Дээр чарыш дээрге, ам кээп оңгарып, амырааш тейлээр чыгы апаар сен.

Даразында бир черже эжинирип чорунтары, кашлап ишти апаар. Чаныг-хожугуе үрлөп, танылаан гурар муу-муу ойнаарктар-нын сонугурап көөр сен. Дашкаар үлүп көрүнгө, хеме уждарга челе берген болур. Аларын четтикпейн чорууда-ла кижин-баар өрү тыргалып, боостода харлыккан шыкпаш болганда, хеме оо кааладыр чер иштинде хемге меш кээп дөлдөгү көзүлгөңүн чүрүк-каа бугуу тытыртыгыш турас-каал кылдыр сенээ берип каар.

Даразында бир черже эжинирип чорунтары, кашлап ишти апаар. Чаныг-хожугуе үрлөп, танылаан гурар муу-муу ойнаарктар-нын сонугурап көөр сен. Дашкаар үлүп көрүнгө, хеме уждарга челе берген болур. Аларын четтикпейн чорууда-ла кижин-баар өрү тыргалып, боостода харлыккан шыкпаш болганда, хеме оо кааладыр чер иштинде хемге меш кээп дөлдөгү көзүлгөңүн чүрүк-каа бугуу тытыртыгыш турас-каал кылдыр сенээ берип каар.

Даразында бир черже эжинирип чорунтары, кашлап ишти апаар. Чаныг-хожугуе үрлөп, танылаан гурар муу-муу ойнаарктар-нын сонугурап көөр сен. Дашкаар үлүп көрүнгө, хеме уждарга челе берген болур. Аларын четтикпейн чорууда-ла кижин-баар өрү тыргалып, боостода харлыккан шыкпаш болганда, хеме оо кааладыр чер иштинде хемге меш кээп дөлдөгү көзүлгөңүн чүрүк-каа бугуу тытыртыгыш турас-каал кылдыр сенээ берип каар.

Баз бир коргунуг ужу-рал — космоска сөлгүзүтөш-күн. Мунгаш залаа корабль-ге олдурдукка, саядырлык дүмбөй октаргайга уждар. Ол чораш өрү-чүдү болгаш оокта-дып, өскө көрүлгө болгаш оокта-дып, бугумелдерин-биле үскүлөшпөс, — дээр чыгып чыгарып кээргө, аян-чаруку-ларын алгы-кышкыга ден-дел баар. Шыгуу чүе дег, оон ам улуг хоорай таваржып көөр. Эжун-укуп көрүнгө-де, хевир каят бежи бажынар, өр-ч-халлап шыккан ууун ку-лудумчулар. Оларын оюн-кыял, янаар-манаар тырт деп көрүнгө, күдүн Устку оранда чылап каалган шыкпаш болур.

Алексей РОСТОВЦЕВ

жыл. Аравыста сүмөлөпкөш, бир чылга бажына кире дүштү-вас. Даштын бичекке боло-валды артымаар өң-бүлө болду. Антыраарыска, дорт үзүг кижилер хууда ажалын кыдып, столованга өлө эштер басынган оорганалып чурт-тал турарлар. Чаргалдан-дан орудагы хевир дээрин хоорайда турган бажы-болга-ды, өлөк аш-чеми, шөлү-гөш дорт автомашиналары херечилеп болур.

Черде ычып, америк өл-бүлө дугайында нийти түшпөс кылаа эки боор. Американын дээрге, кол кезин турмелин-ден иденкейиг, быжыг кор-рум-чурумунг, ажал-агыгай карап кызыл чон. Чизээ, кудумчу аштан, эң-не «Хир-лик» дикжир ажалдар кылап турар улус манган ак хел-тик ак хол-халтарыг анык ийикке азы бичи өөреникчи ажа-тол болур кээр. Оон аңгыда американын ба-за бир оңагай чачыла — амыраалды хуудулуп бил-дирип. Олар кезээде дын-даныр, даады хулузурун чоруу, чугагар. Ынчалза-да доллар сурер, бодуңу хууда эрге-ажык болдар, оңчулук бугуу-шынары, өскө кижиге доран билдине бээр. Уе-дүптөн салган кел-дери оран-савазыга, ожу-калгаа чок эки чачыла-дарын ам-дээ оскунмап. Ынчалзажок аныктарын азында харысалга чок, самың-сапар байдалдарын-дан өлгөннесте уруг-дарыг-дыл чартык хуузу чарыла турар.

Америкадан чуртуңа, национал тутуңа, ынык-чырызына болгаш 1776 чыл-да хулаан алган «Кана-рыла чок чоруктуг угула-зын» (Улусин Хоюгуулу) Бин-дыг чачылды чаш пагаан эгелен сирип каан.

Америка дээрге шажы-чүдөгө чүрүг. Ооң кандыг-буула хевир ден эргелиг, бо-лур-чоруу-биле болулар тур-ар. Эңне сонугурап чүвези — төөгү. Бирги президент Дв. Вашингтонан эгелээш сургалтып оорларныг үтөк-чилерин дугайында музей-лер, делегелер эңмежок. Төгүзүн Американын үле-зин чуртталганын индей-лерден эес, харын 1620 чыл-да алаа эң баштай келген же-лекти кижилерден эгелеп ту-рар.

Баз бир өөредилги чүе американын чашпаа, меге, хоозун азаашканынын хү-лээп албас. Ындыг хирезинде, шивээтинек сонугдаларын политика сонугураар. Мө-рейлик амыралар оларын эң-ханыла сирип каалган. Тон ынак чүвези техника, оод чаа чүдүлээр.

Оожум океан кыдыгына ийи шак хире болгаш дээр ээ, албан-чоруу-вусту ула-м-чалдымыс.

Ам бугу делегейге алдар-лыг Голливуд дугайын та-

Алексей РОСТОВЦЕВ

БОТ-БОТТАРЫН ХҮНДУЛЕЖИР

Шагда мээгалы-ла үе турган. Алдан ажык чылдар үсүн чүве. Ынай-бээр олурган автобустарга олурган, кижилерини сооду хөгүдү, баштаканчыл чугаалары болгаш ыр-шоор автобус иштине чагылаңар, ыңчан ууңу орукту эрктени беини билдирпей эр-тп-ле тур. Ам бадал көңүс өскө. Кижилер бот-бот-тарындан сестир, коргунар аларган.

«ҮШ-БЕЛДИРГЕ» ДЫШТАНГАШ...

Дыштанкычының бодалдары, сүмелери

Уш хемнинь белиринде, кадыр куу элдин баарында дүңгүр даажы дьнааш, ол кырындан харай бээримге, шапкын хем суунуң кыдында үш анык кыс хамнар үш дүңгүрүнүң, үш орбанын үлөгөс-биле айлаң куш дег сыршналдыр алган, чаяан-дүңгүрүнүң эрлерин кытырып, оран-делегейин ээин килеңне-дин, чоңуну сүлдө-сузуңу кудуладып, ак чагай орукту дугулап букартакан ажи-четкерины сывыртал, кизи бурзуңне буяның кежигити йорзеп олурлар. Дүжүм-даа ышкаш. Оларны чаныңе баяндалан сезиндим. Чүге дег, мээ үемде шапкыңа удуз кижизинди кааканың дүңгүрүнүң ууңу эки-ле билбемден бодуу коруп, таалап, магадал-даа турадум. Ыңчал турумда дүштеки чөм шагы челип келди, столваыга келдим. Чарал азыл каан тур: «Ке-же 20 шакта клубка хамнар мөргүдү болур» — дээш.

БОЙДУСМАА

Тоожудан үзүндү

СЕРЕМЧИЛЕЛ

Бойдусмаа борбанчаан чүрээниң дүжүн дьнаыг туткан. Хөлээзинден уштуңу чаштаар чыгыс болган. Ыры-шоорлук оолдан уруг хаялар аразыңе чаштырган. Ону чүрүмалдыг сүүр хаялар чакырып алган. Келээр ыйгылак черин кеңип кел чоран кизи оң кайда барганын эскербезин. Чүдөк-оол сайзаакты хараарга, ыңм-даа чок, курут дамыр йөзүдүн. Ангадаан. Оң чүрээ шапкыланган. Ышкымаанна. Ырак эвесте савазын чык долган Сүт-Хөл база оң сагыш-хөзөөн оттуңезини, шичкенип, хөлээзи чыткан. Дээрден чавыңат баткан кара будуттар чокушуп, дойдуп турган. Чүрөк аяп, хыйланганын илсреткен.

Аңгалап, айың-тыпшын турда, оң арчындыр кел кизи «хал!» дээш. Эр кизи корга берген. Бойдусмаа бо катырып турган. Ам-на угаан-бодал чыраан. Сүт-Хөлдүң кыры чайыңналган. Кайызы-даа каттырылган. Чүдөк-оолдун ойттаан дээш салыкчан чүгүрүк ады маңап бар чораша, ам оожургап шыкта ойттан эгелээш. Амыдыр-даа, оң кадында бо ынакшал деп хуулазын элдеп-чиктиг-даа боор чүвө-дир дээрзин Чүдөк-оол мыңан эскерген. Ынакшылды чүгө чүрөк башкары командьалаар чүвө-дир аз? Шерин албанчында солаттың корум-чүрүм туткан командир башкары. Башка кире дүшкен болалар дамдалдыр дег төктүп көзүп турган.

Ыңчан Чүдөк-оол ынакшааны Бойдусмааже эргелгөрүп, оң алар көзүлү күспаткаган. Бойдусмааның илгит тыныжы оон дегем хөзөөн илгитиндеп чылдып бады барган. Күспатка-жышынын элзеп үргүлчүлээш. Чүдөк-оол караан көрүп кээрге, дээрде диргелген будуттар ырал бар чораша. Оң сагыны аякка халга дег, хостуг-шөлзөн апарган. Аразында манаашкынын дугайында бодалдарын үлө-жиңип орбанар. Ыңчан хевенер адыты кизи бо хөме Халдып орган. Тура халыш-канынар. Бойдусмаа ыңчан ачазынын сывар-окутуң ал чораша. Ону барып сегирип алган. Чүдөк-оол келзе, худүй тударыга белеткенген. Билдирмес кизи айыңдан дже халааш, чавыс хая-

Канчан билер, ам база халдыр чадавас. Ырактан ону хайгаараар дээш, олар бедигээшче үнүп бар чораша-нар.

— Мындыг дүржөк, кара-кул чок, кымыл ол, ону таныыр боор сен аа? — деп, уруг ам бичин оожургап, эки оолдан айтырган.

— Бо черге кандыг-даа кижилер көзүп турар аларган чүвө-ле болду. Шынаадан астыг-даа, машина-техникалыг-даа манаа шапкыла-жып үнүп кээрлер. Бо Сүт-Хөлдүн каазын-чаражын со-нуургаарлар. Оң аңгыда, айнааш база чоруп бээрлер. Дүржөк кижини танып чалашкын. Башкын дугу авыр-гай, арнын-башын халыктыр арагалал алган, өдөжөк, чүдөк чүвө-ле-дир, Бойдус, сөзү дүштүңү ыңдыг болган бол-за, канчаар сен?

— Буу, чүдээш, кижиниң куксузу келир чүвө-дир оң, Сүмбөр. Шүрүп келирге, оң аксы арагазыш диди. Бо-даа дүржөктөрдүн бирээзи чок. Орта чугаа-сооду-даа чок аан. Мойнуңун кырында борбак баштыг болганда, орта-топтуг чугаалаза. Кал-чараар барган кара дайзын-дыр.

Олар бедик черден харап органар. Кадарган мал кездээр чалтырган. Кулунар, биззалар ында-мында деш-кешкен. Бир өрөп чаш анай-лар никээр шыкче шуужуп бар чораша.

— Сагыш үрөп, шаптык кадыр чүдөк чүвөдөр тургу-лар чүвө эвесе мөк. Чоор-бис ону, боттарыныкча Улаан-на чоргаарларын укурлук эң-не эргим, чараш ынакшы-лывтысы каян-даа, каяла-даа бажыгала-ла чоруулу, мээң бодалым ыңдыг-ла, сен чүү деп бодар сен, Сүмбөр? Анайларывыңгы бажын аал-че углай дозуң каалы — дээш, Бойдусмаа эңин шык-че угландарып, оң арнын-че эргим кылдыр долу ху-лүмзүрүү-биле көргөн.

— Мен база ыңчаар бо-дал чоруп олурдум, Бойдус. Чүртталганы тудар дээштин шуудунга кире берген ботта-рывыс-тыр бис. Бо хевирлгөр-лайзын кижилер биске шап-тыктып шыдавастар. Каян-даа серемчиледиг бо-дуул, ынак эжим. Болар бис-тин эвисти кошкакыр сзу-рулга-биле ыңчал, чөңгө-лөп-даа турар чадавас. Амы-дырал ам бир эске чадзын-че чайыглан-на болгай. Ону

айдын дүңелерде беиниң самодет ужуп кээп турары билдиргөр-ле болгай дидиги чугаалакырлар болду. Ушкү сезондан арктан база эрте келген улус чанар дээш август 23-тен эгелен аэропорт шөлүнчө хүнүдүң бадар (агаар чок дээр), ыңчалза-даа вер-толет челип кээрге, дышта-ныкчылар эвес, а аар чык-тур, салы агбайты. Озе берген 4-5 хире кизи олур-у-каш, чоруй баар чорду.

Август 31-де агаар эки-Бир вертолет келип. Бистин танывазыс 5 кизи база-ла аар чүкүгүт олурупту. Дүш-теки чөм соода чаныс са-момлет келип, мен сымнарла-жын чыткыш кирип келдим. Мурнума хос олукта Зоя Мандаржал олурар дээш, ки-рип келип. Уш-Белдирге аэропорт начальниң демин самодет хөзөңчө хой чүгүң чүдүрүп турган бир арияп, бир өрөк сөөктүң ийи кижиниң адыртын алган келгеш, Зояны үндүрүкшө, оң санлайна-ны кижини ушактыг олур-туу кагыды. Мен оларның кайың келгенин сонургал-гайтарарымга, үнү чок чүвө дег, шуут ыттыпак болду, доскаарлар, билоннар чү-дүрген самолөттү чоруур деп турда, дыштаныкчылар чөмө шымакыр, удурланып, жуудукузуң тулап, сала-дээр деп турда, жуудукучу ушта соккаш, самолөтче кире халааш, жуудуп чоруй барган. Бир эвес чакырыкчы азы шаглаа турган болза, тудар, хемчег алыр эргелиг болгай. Оң чогуң аякы-ла, төтчөгелкериң кара туразында аажылап тура-нын курорттук аякылакчы-лары болгаш дыштаныкчыла-ры хомудал, кайгал чуга-лажып турдулар. Чамдыкта

дунмас, оң учурунда дирек-тор биле аякыл-агай эрге-лекзиниң аякылы эртенги-нин 5 шактан кезээкиниң 11 шакта чедир үргүлчүлээр чорду. Ылгангыя Докур-оол Херткович Вапр 5-6 кижини кылдыр аякылан-чааскан кылдыр турду. Ол анык, шырак эр болгаш шылажып турар.

Ыңчанга мээң саналым: — Курортка чакырыкчы тургузар. Анаа Д. Х. Ваприн томулап кагза, ол дуржулаалыг хоолду-дурду аякылакчысы кизи ында нийти байдалды сегдери чыгыңиң чок. — Курорттук директо-рунга аэропорттук началь-ниң чакырган турарык харылаалыг болуруң че-дип алыр. — Курорт бот-орулга-чарыгала, чүгө лөтүкка өрт-э-биле амыдыраар чүвө болганда, аны-буу үндүрүлгөрдөн ону хостаар. — Курорттук скалатарында болгаш ында-мын-да чыккылаар чаа хевээр стол, сайдайлары артык чүвө болза, Кызылга өк-кеп, чик өрткөкө садып-са калыңгыр. — Курорттар шууту директорларга, аякыла-кчыларга-дыр, аяа-коладууда-ла дуза чок Кы-зылга курорт эгеленин ар-тык шат кылдыр тутка-тыкчы азы бар бе? Ий-ле борбак курорт-вуса 2 директор четтир болу дег.

Бо бүгүңү үстүк черлерден өөренип көрөш, дарый шипитирлесе эки деп санал-дыг мен, Саая БЮРБЕ.

Саая БЮРБЕ.

Ажыл-агайның мур-нунда бергелер диргелген деп болур. Малчынарны бис кайың уттур ийик бис аан. Силер бүгүдө бирги черге-нин кичээгениңиң төүндө болгай силер. хадумма — деп, колхозтук даргазы Ша-Сал айтырар салып, шы-жыккан хойжуңу оожурга-дыр-биле элзеп кызаткан. — Ол дугайын хөл чанынга болур малчынарның чыгы-жыңга чугаалап бээр дээш, бээр чүтүдүп үнүп оорарыс бо-ла болгай. Ам ынаар айт-хөлдүр шапкылажып ажа бе-рип көрүңерем.

Удуртукчулар аалдык аяк шайын иже каапкыш, өске аалларже далаштыг чорун-ган. Удаваанда далаң, та-ра ба болгаш оон өске-даа аш-чөм аймаан салдылар машиналар бо-ла келген.

— Ажылдамың дээш, тө-лөп бээр акша-көпөк ам-лаа үнмөш. Берге чүвө-ле бол-гай. Ыңчалза-даа, кым кан-дыг чөм алырын билиңдиң алдыр-ды. Оң соонда алыр ашкандар ону тыртып алы-рын дугурушкан чүвө — деп, проффөвил чериниң дарга-зы Анзат Ондар малчынар-га учуруң чугаалап берген.

— Чоп кончуг хойну ап тур сен, Чөргөш, алыр ак-ша оң өртзөңге четпезе канчаар сен? Ыңчалза-даа малың каяаа долу-ла болгай, оң рекеткен үзүп бээр-ле сен ыһаан — деп, Четпес-оол малчын шаптыгылыг айтырын сала каапкан.

Туразында, чоргаар хойжу Чөргөшк оң айтырыңы до-раан херекке-даа албаан. Ол дурдуг-дурдуг шокор пестер кырынга апарып салып каан. Чоон кара мойнуң кагылдыр долгагылаан. Дем-не четтир-дигиң маңаң эрте берген де-зиг айт дег, чугаалың бажын дозул ап, ону шылабалаан дег, аңа харының ам-на сала каапкан.

— Хоочун кончуг дээр ийикте, кырган аңгыда хө-реңги ам-лаа элзеп болдуру ийиң мон, оң. Бараанарың өртзөңге күрүңениң каш ак-шазы четпезе, аңа харың кылдыр чүвө-даа баш малды үзүп-ле бергей мен, тала, дө-лөк кездээр чер, чалтып чоруур шээр мал кымның деп бодар сен. Бо турган аптара дег, алгыч хөреңги Чөргөшк ийиң үнчү-дүр ол, аар инек-тер беин үжөн ашкан деп бил. Кай, кизи бергелээр чү-вө ол деп бодар сен бе? — дээш, Четпес-оолдүң күдөр хурөң арныңче чиге көргөн.

(Уланчылыг). Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.

Ондар ОХЕМЧИК.